

A földrajztanítás alapjai 4.

Összeállította: dr. Makádi Mariann

TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007

„ORSZÁGOS KOORDINÁCIÓVAL A PEDAGÓGUSKÉPZÉS
MEGÚJÍTÁSÁÉRT”



Európai Unió
Európai Szociális
Alap



BEFEKTETÉS A JÖVŐBE



A földrajz
kerettantervek

A tantervi szabályozás szintjei és műfajai

Kormányrendelet

2012. május 16.

Miniszteri rendelet

2012 ősz

Pedagógiai program

2012. szeptember-december



A tantervi szabályozás szintjei és műfajai

Kormányrendelet

2012. május 16.

**Miniszteri rendelet
kerettantervek**

2012 ősz



Pedagógiai program

2012. szeptember-december

Kerettantervek törvényi háttere

„A Nat-ban foglaltak érvényesülését a kerettantervek biztosítják.

Az egyes iskolatípusokban és oktatási szakaszokban a kerettantervek tartalmazzák:

- a nevelés és oktatás céljait;
- a tantárgyi rendszert;
- az egyes tantárgyak témaköreit, tartalmát;
- a tantárgyak két évfolyamra vonatkozó követelményeit
- a tantárgyközi tudás- és képességterületek fejlesztésének feladatait;
- meghatározzák a követelmények teljesítéséhez rendelkezésre álló kötelező, valamint ajánlott időkeretet.”

Forrás: Nemzeti alaptanterv

Változás: Fejlesztési célok „hálózata”

Fejlesztési-nevelési célok

- **Erkölcsei nevelés**
- **Nemzeti azonosságtudat, hazafias nevelés**
- **Állampolgárságra, demokr.**
- **Az önismeret és a társas kul.**
- **A testi és lelki egészségre**
- **A családi életre nevelés**
- **Felelősségvállalás mások-ért, önkéntesség**
- **Fenntarthatóság, környezet-tudatosság**
- **Pályaorientáció**
- **Gazdasági és pénzügyi**
- **Médiatudatosságra nevelés**
- **A tanulás tanítása**

Kompetenciafejlesztés, műveltségközvetítés, tudásépítés

Kulcskompetenciák

- **Anyanyelvi kommunikáció**
- **Idegen nyelvi kommunik.**
- **Matematikai kompetencia**
- **Természettudományos és technikai kompetencia**
- **Digitális kompetencia**
- **Szociális és állampolgári**
- **Kezdeményezőképesseg és vállalkozói kompetencia**
- **Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesseg**
- **Hatékony, önálló tanulás**

A műveltségi területek szerkezete

Alapelvek, célok

**Fejlesztési feladatok
tantárgyanként**

**Az adott nevelési-oktatási
szakaszra**

(1-4. évf., 5-8. évf., 9-12. évf.)

**Az egyes képzési
szakaszokon ismétlődő
szempontok szerint
spirálisan**

bővülő tudás

**Az elrendezés nem
feltétlenül a tanórai
feldolgozás kötelező témáit
és sorrendjét jelenti**

**Az adott nevelési-oktatási
szakaszra**

(1-4. évf., 5-8. évf., 9-12. évf.)

**Közműveltségi tartalmak
tantárgyanként**

**A tudás nem lezárt
rendszer**

Kerettantervi rendelet

A pedagógiai szakaszokra a Kormányrendelet és e rendelet alapján készített kerettantervek egységes szerkezetűek.

A kerettanterv a pedagógiai szakaszokra 1 / 2 évfolyamos bontásban meghatározza:

- a. a kerettantervben meghatározott tantárgyakra érvényes közös, átfogó célokat és feladatokat**
- b. a fejlesztési célok – nevelési területek kapcsolódását**
- c. a kulcskompetenciák és a kompetenciafejlesztés adott életkori és képzési szakaszban érvényesítendő feladatait**
- d. a pedagógiai egységesség és differenciálás elveit**
- e. a műveltségi területekben meghatározott tantárgyak éves / kétéves óraszámait**

Kerettantervi mappák

Egységes struktúrájú kerettantervi mappák

- Alsó tagozat
- Felső tagozat
- 4 évf. gimnázium
- 6 évf. gimnázium
- 8 évf. gimnázium
- Szakközépiskola
- Szakiskola

További fejlesztések

- Nemzetiségi iskolák
 - alsó tagozat
 - felső tagozat
 - négy évfolyamos gimn.
- SNI kerettantervek
 - alsó tagozat enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára
 - felső tagozat enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára
- Két tanítási nyelvű

A tantárgyi kerettantervek felépítése

A TANTÁRGY NEVE

- Tantárgyi célok, feladatok
- A tantárgy szerepe a fejlesztési területekben és a kulcskompetenciákban
- A tantárgy sajátos fejlesztési céljai



Tantervi szerkezet

környezet-
ismeret

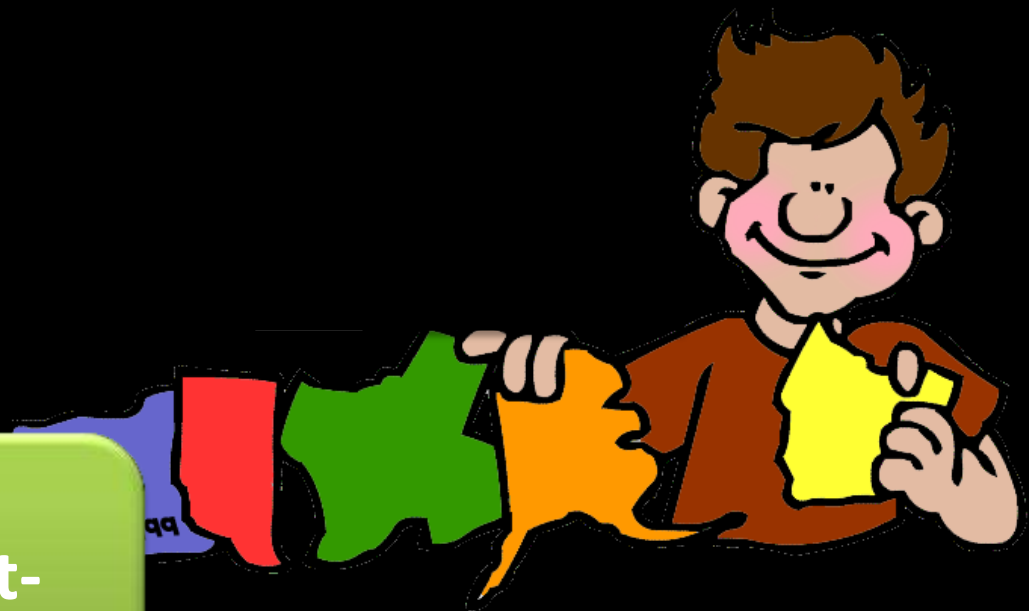
• 1-4. évf.

természet-
ismeret

• 5-6. évf.

földrajz

• 7-10. évf.



Kerettantervi szerkezet

Tematikai egység	Pl. A Föld kozmikus környezete	Óra-keret
Előzetes tudás		
Tantárgyi fejlesztési célok		
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kulcsfogalmak/ fogalmak		
A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén		

Kerettanterv 2012



„A víz szalad, a kő marad”

Folytonosság és szemléletváltás a földrajzi kerettantervekben



általános iskola





időkeretek

Kötelező minimális óraszámok 1–4. évfolyam

Tantárgyak	1.	2.	3.	4.
Magyar nyelv és irodalom	7	7	6	6
Idegen nyelvek				2
Matematika	4	4	4	4
Erkölcstan	1	1	1	1
Környezetismeret	1	1	1	1
Ének-zene	2	2	2	2
Vizuális kultúra	2	2	2	2
Technika, életvitel, gyakorlat	1	1	1	1
Testnevelés	5	5	5	5
Szabadon tervezhető óraker.	2	2	3	3
Rendelkezésre álló órakeret	25	25	25	27

Kötelező minimális óraszámok 5–8. évfolyam

Tantárgyak	5.	6.	7.	8.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	3	4
Idegen nyelv	3	3	3	3
Matematika	4	3	3	3
Erkölcstan	1	1	1	1
Tört., társ.-államp.	2	2	2	2
Term.ismeret	2	2		
Fizika			2	1
Kémia			1	2
Biológia, eg.tan			2	1

Tantárgyak	5.	6.	7.	8.
Földrajz			1	2
Ének-zene	1	1	1	1
Dráma és tánc / Hon- és népism	1			
Vizuális kultúra	1	1	1	1
Informatika		1	1	1
Technika, életvitel, gyakorlat	1	1	1	
Testnevelés	5	5	5	5
Osztályfőnöki	1	1	1	1
Szabadon terv.	2	3	3	3
Rendelkezésre álló órakeret	28	28	31	31

Időarányok a Nat-ban

**a kormány elé kerülő változatban váratlanul változtak!
nehezen értelmezhetők**

**5-6.
évfolyam
2-4%**

**7-8.
évfolyam
4-8%**

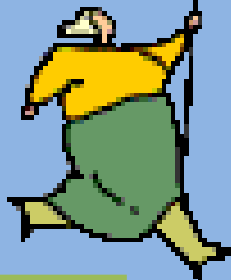
**9-12.
évfolyam
5-8%
(minimális óraarány)**

**Ember és
természet
6-10%**



**Földünk –
környezetünk
2-4%**

**Ember és
természet
6-10%**



**5-6. évfolyam
heti 3 óra!**



Választható tantárgyak 5–8. évfolyam

Emelt szintű képzésekhez:

- Matematika
- Ének-zene
- Fizika

További tantervek:

- Természettudományi gyakorlatok
- Technika, életvitel és gyakorlat (városi és vidéki változat)
- Tánc és mozgás

Készülő új tantervek:

- Családi életre nevelés
- Lovaskultúra
- Pénzügyi és gazdasági kultúra
- Hon- és népismeret

Ajánlások a szabad órakeret felhasználására 5–8. évfolyam

- **Emelt szintű (tagozatos) ének-zenei képzés**
- **Emelt szintű (tagozatos) matematikai képzés**
- **Emelt szintű (tagozatos) idegen nyelvi képzés**
- **Emelt szintű (tagozatos) természettudományi képzés**

Emelt szintű természettudományi képzés

óraszámai 5-8. évfolyam

Tantárgyak	5.	6.	7.	8.	Tantárgyak	5.	6.	7.	8.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	3	4	Biológia, eg.tan			2	2
Idegen nyelv	3	3	3	3	Földrajz			1	2
Matematika	4	3	3	3	Ének-zene	1	1	1	1
Erkölcstan	1	1	1	1	Dráma és tánc /	1			
Tört., társ. és államp.	2	2	2	2	Hon-népism.				
ismeretek					Vizuális kultúra	1	1	1	1
Term.ismeret	2	2			Informatika		1	1	1
Term.tud. gyak.	1	1	1	1	Technika, életvit.,gyak.	1	1	1	
Fizika			2	2	Testnevelés	5	5	5	5
Kémia			2	2	Osztályfőnöki	1	1	1	1
					Felhasznált óra	27	26	30	31



**tartalmi
egységek**

A közművelődési tartalom keretét jelentő tematikai egységek a Nat-2012 alapján





**módszertani
irányelvek**

Földrajzi kerettantervi irányelvek

- **Térszemléleti alapelv – közelítől a távoli felé**
- **Modellszerűség (pl. tipikus tájak, földrajzi övezetesség, társadalmi és környezeti modellek)**
- **Általános alap a regionális földrajz előtt**
- **Minden szinten Magyarország (Kárpát-medencei kitekintéssel)**
- **Gazdasági szemlélet erősítése**
- **Általános iskola regionális szemléletű**
- **Több környezeti vonatkozás nem leíró, hanem fenntarthatóság**
- **Áttekintő kép a világról a 8. évf. végére**



Kiemelt tevékenységek

anyagvizsgálat
(ásvány, kőzet, talaj,
víz, levegő)

tapasztalati
megismerés

kooperatív és
kollaboratív
módszerek



Kiemelt tevékenységek

médiapedagógiai
módszerek, médiumok
feldolgozása



drámapedagógiai
módszerek

esetelemzés,
esetmódszer



Tevékenykedtető módszerek hangsúlya





**tartalom
általános
iskola**

5-6. évfolyam

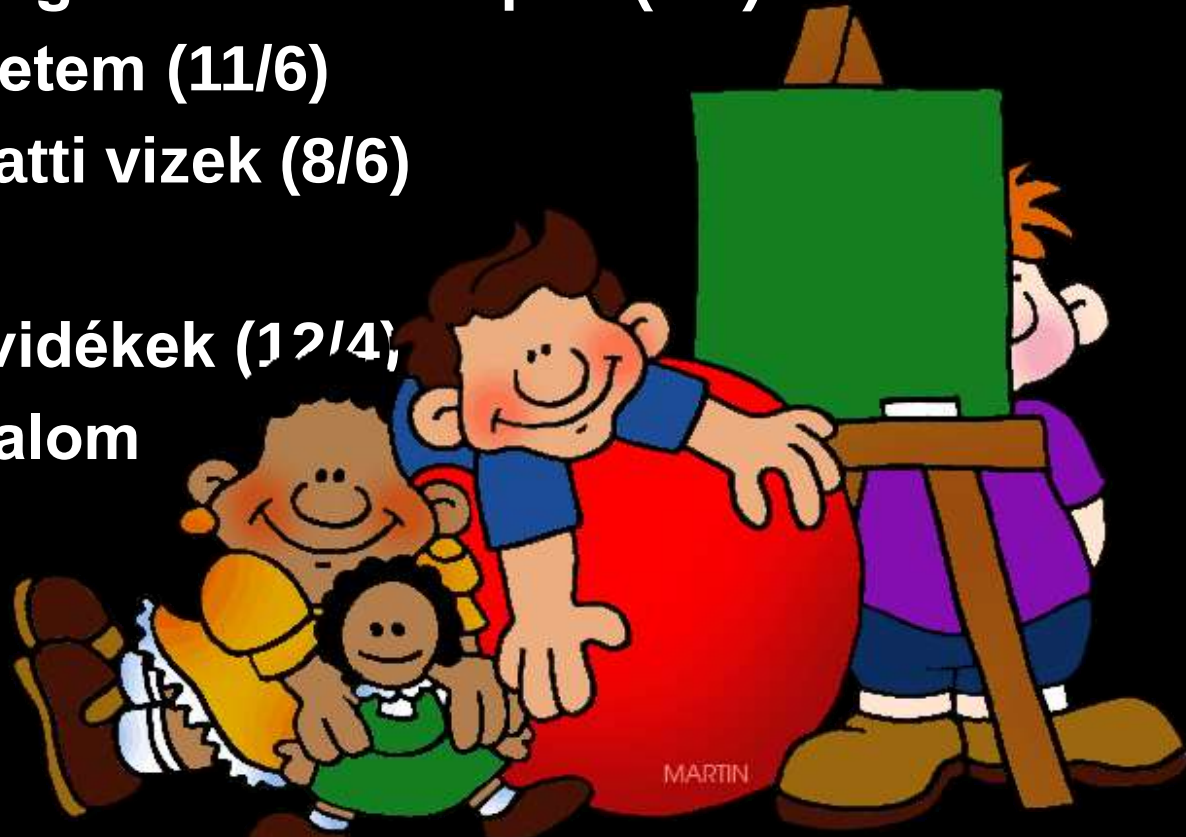
- Földrajz – megjelenik a természetismeretben is de készült önálló tanterv is – de hogy hol van?
- Cél: tapasztalatszerzés – megfigyelés, vizsgálódás, a földrajztanulás alapozása



Földrajz a természetismeretben 5-6.

Témakörök

- Állandóság és változás környezetünkben – Anyag és közeg (9/2)
- Kölcsönhatások és energia vizsgálata (9/2)
- Tájékozódás a valóságban és a térképen (9/9)
- A Föld és a Világegyetem (11/6)
- Felszíni és felszín alatti vizek (8/6)
- Alföldi tájakon (8/3)
- Hegyvidékek, dombvidékek (12/4)
- Természet és társadalom kölcsönhatásai (6/3)



Földrajz 7-8. évfolyam

összesen min. 111 óra (1+2)



Új!

Alapismeretek – kb. 20 óra
jellemző: megfigyelés, vizsgálódás

- A szilárd Föld anyagai és folyamatai
- Földrajzi övezetesség
- Gazdasági alapismeretek

7. évfolyam – Távoli földrészek

8. évfolyam – Európa és Magyarország

Megközelítésmód: életmód, kultúra – szemléletformálás

Regionális tartalmak a középiskolában is!

Földrajz 7-8.

- A szilárd Föld anyagai és folyamatai (8)
- A földrajzi övezetesség alapjai (7)
- Gazdasági alapismeretek (5)
- Afrika és Amerika földrajza (15)
- Ázsia földrajza (11)
- Ausztrália, a sarkvidékek és az óceánok (4)
- Európa általános földrajza (5)
- Észak- és mediterrán-Európa (6)
- Atlanti-Európa (6)
- Kelet- és Közép-Európa (7)
- A Kárpát-medencevidék (5)
- A hazánkkal szomszédos országok (6)
- Magyarország természeti és kulturális értékei (5)
- Magyarország társadalom-földrajza (10)

A szilárd Föld fejezet logikája



A földrajzi övezetesség témakör logikája



Téri modellek hierarchikus szintjei

földrajzi övezetesség

globális rendszer

övezetesség = modell
hozzá kötni – életmód, viselkedés, veszélyhelyzet

ország

régió

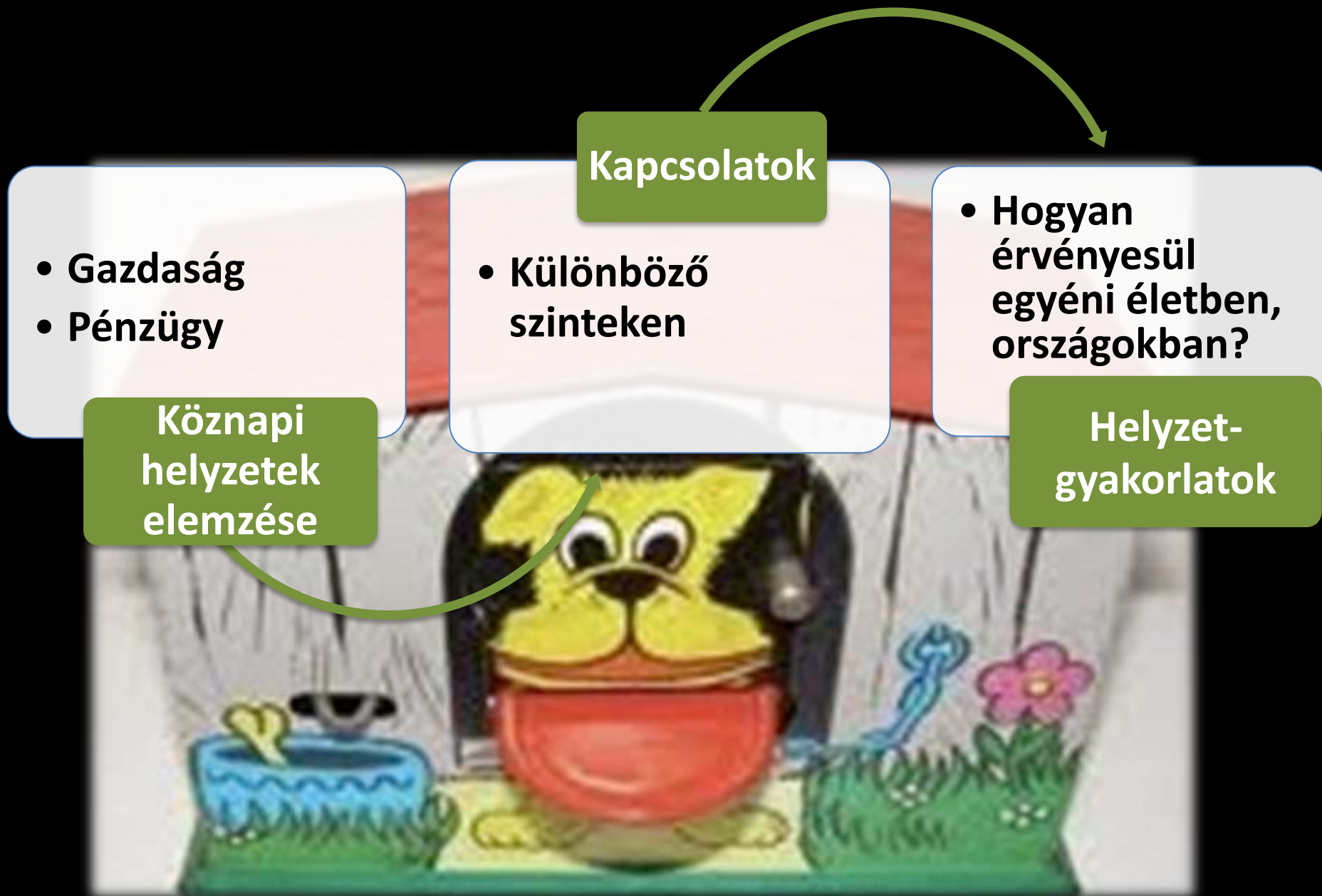
regionális modell

földrész

tipikus táj

helyi példa
(táj, ország)

Gazdasági alapismeretek fejezet logikája



Az országok tanításának szemlélete

Általános iskola:

Regionális földrajz de erős válogatással

A földrajzi szempontból kiemelkedő országok (világgazdasági szerepük, hazánk szomszédjai, típus-országok) ⇒ modellszerű szemlélet

Gimnázium:

Nem regionális földrajz!

A világban lejátszódó folyamatok példaként



Visszaülő tanítási stratégia

általános $\Rightarrow$ egyedi

nagyobb egység $\Rightarrow$ kisebb egység

nem kiemelni az országot a környezetéből!

5-6. évf.	7-8. évf.		9. évf.	10. évf.
kontinen- sek felis- merése és megneve- zése	kontinens	kontinens- rész	ország	term.földr-i példák
	általános ismeret		sajátos ismeret	jelenségekre, folyamatokra, összefüggésekre
	$\Leftarrow$		vissza- utalás	visszaűtálás a
			előre- utalás	$\Leftarrow$ speciális konkrét ismeretekre
				$\Rightarrow$

Magyarország gazdaságföldrajza

problémacentrikus

A magyar gazdaság főbb működési területei

- Az átmenő forgalom jellemzői és infrastruktúrája
- A térben és szerkezetében változó külgazdasági kapcsolatok
- Az idegenforgalom szerepe a gazdaságban, elérő jellegű körzetei (okozati és prognosztikus bemutatás)
- Hagyományos mezőgazdasági termékek, élelmiszerek, ételek; a hagyományok földrajzi alapjai
- A magyar mezőgazdaság helye a globális gazdaságban, európai integrációban
- A húzóágazatok (autóipar, gyógyszeripar, kommunikációs ágazat) szerepe, jövőbeli lehetőségei
- A tudásipar feltételei és jellemzése; az ipari és infoparkok szerepe

középiskola



Kedvezőtlen változások

- Szakiskolában nincs földrajz ismét
- Szakközépiskolában visszaszorult
- Előrehozott érettségi megszűnt





időkeret

Kötelező minimális óraszámok 4 oszt. gimnázium

Tantárgyak	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	4	4
I. Id. nyelv	3	3	3	3
II. Id. nyelv	3	3	3	3
Matematika	3	3	3	3
Etika			1	
Tört., társ. és államp. Ism.	2	2	3	3
Fizika	2	2	2	
Kémia	2	2		
Biológia-eg.		2	2	2
Földrajz	2	2		

Tantárgyak	9.	10.	11.	12.
Ének-zene	1	1		
Vizuális kult.	1	1		
Dráma, tánc / Mozgóképk.	1			
Művészetek			2	2
Informatika	1	1		
Életvitel,gyak.				1
Testnevelés	5	5	5	5
Osztályfőnöki	1	1	1	1
Szabadon terv.	4	4	6	8
Rendelk.re álló órakeret	35	36	35	35

Választható tantárgyak – gimnázium

Emelt szintű képzésekhez

- matematika
- idegen nyelv
- biológia
- fizika
- kémia

Készülő új tantervek

- családi életre nevelés
- pénzügyi és gazdasági
- vállalkozzunk!
- munkapiac
- sakk

További tantervek

- filozófia
- természettudományi gyakorlat
[csak 6 évf. esetén]
- tánc és mozgás

Ajánlások a szabad órakeret felhasználására 4 oszt. gimnázium

- **Emelt szintű (tagozatos) művészeti képzés**
- **Emelt szintű (tagozatos) matematikai képzés**
- **Emelt szintű (tagozatos) idegen nyelvi képzés**
- **Emelt szintű (tagozatos) természettudományi képzések**
 - **Fizika – matematika**
 - **Fizika – kémia**
 - **Biológia – kémia**
- **Emelt szintű (tagozatos) humán képzés**

Kötelező minimális óraszámok 6 osztályos gimnázium

Tantárgyak	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Magyar ny. és i.	3	4	4	4	4	4
I. Idegen nyelv	3	3	3	3	3	3
II. Idegen nyelv			3	3	3	3
Matematika	3	3	3	3	3	3
Erkölcstan	1	1				
Etika					1	
Tört., társ.áll.	2	2	2	2	3	3
Fizika	2	1	2	2	2	
Kémia	1	2	2	2		
Biológia-egtan	2	1		2	2	2
Földrajz	1	2	2	2		
	▼	▼	▼	▼	▼	▼

Tantárgyak	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Ének-zene	1	1	1	1		
Vizuális kultúra	1	1	1	1		
Dráma-tánc / Mozgóképk. és m.			1			
Művészetek*					2	2
Informatika	1	1	1	1		
Életvitel és gyakorlat	1					1
Testnevelés	5	5	5	5	5	5
Osztályfőnöki	1	1	1	1	1	1
Szabadon tervezh.	3	3	4	4	6	8
Rendelkezésre álló	31	31	35	36	35	35

Kötelező minimális óraszámok

8 osztályos gimnázium

Tantárgyak	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Magyar ny. és i.	4	4	3	4	4	4	4	4
I. idegen nyelv	3	3	3	3	3	3	3	3
II. idegen nyelv					3	3	3	3
Matematika	4	3	3	3	3	3	3	3
Erkölcstan	1	1	1	1			1	
Etika								
Tört., társ.,államp.			2	2	2	2	3	3
Természetismeret	2	2						
Fizika			2	1	2	2	2	
Kémia			1	2	2	2		
Biológia-egtan			2	1		2	2	2
Földrajz			1	2	2	2		
	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼

Tantárgyak	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Ének-zene	1	1	1	1	1	1		
Dráma és tánc / Hon- és népismeret	1							
Dráma és tánc / Mozgóképk. és m.					1			
Vizuális kultúra	1	1	1	1	1	1		
Művészetek							2	2
Informatika		1	1	1	1	1		
Technika, életvitel és gyakorlat	1	1	1					1
Testnevelés	5	5	5	5	5	5	5	5
Osztályfőnöki	1	1	1	1	1	1	1	1
Szabadon tervezhető	4	5	3	3	4	4	6	8
Rendelkezésre álló óra	28	28	31	31	35	36	35	35

Kötelező minimális óraszámok szakközépiskola

Tantárgyak	9.	10. .	11.	12.
Magyar ny.i.	4	4	4	4
Idegen nyelv	3	3	3	3
Matematika	3	3	3	3
Etika			1	
Tört., társ. és államp.	2	2	3	3
ismeretek				
Fizika	2	2	1	
Kémia	2	1		
Biológia – egészségtan		2	2	1

Tantárgyak	9.	10.	11.	12.
Földrajz	2	1		
Szakmai tárgyak	6	7	8	11
Művészetek*		1		
Informatika	1			
Testnevelés	5	5	5	5
Osztályfőnöki	1	1	1	1
Szabadon tervezhető	4	4	4	4
Rendelkezés-re álló	35	36	35	35

Kötelező minimális óraszámok szakiskola

Komplex tantárgyak	9. évf.	10. évf.	11. évf.
Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom	1	1	1
Idegen nyelv	2	2	2
Matematika	1	1	1
Társadalomismeret	1	1	1
Természetismeret	1	1	1
Testnevelés	5	5	5
Osztályközösség-építés	1	1	1



szemlélet

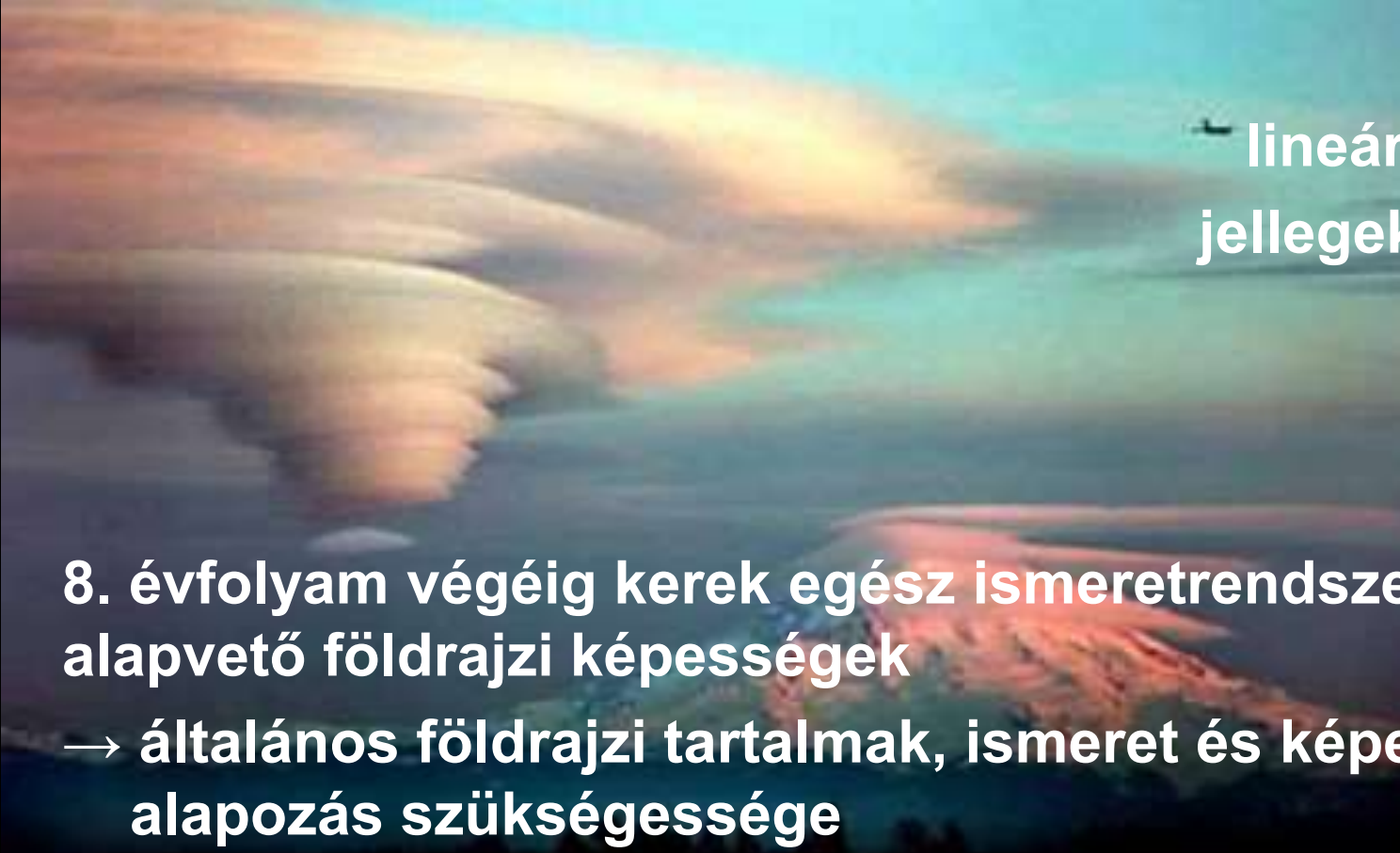
Kihívások – sajátosságok

Középiskola:

ismeretek bővítése – új ismeretek,

tudásmélyítés – kiegészítő ismeretek + földrajzi

képességek + alkalmazható tudás (hogyan? miért?)



**lineáris és spirális
jellegek ötvöződése**

**8. évfolyam végéig kerek egész ismeretrendszer és
alapvető földrajzi képességek**

**→ általános földrajzi tartalmak, ismeret és képesség jellegű
alapozás szükségessége**



tartalom

Középiskola

- Gimnázium

9 –10. évfolyam: heti 2-2 óra

9. évfolyam – döntően természetföldrajz – a társ-földtudományok tudatos megjelenítése

10. évfolyam – társadalomföldrajz – hangsúlyosabb regionális földrajzzal – ok-okozati összefüggések, alkalmazott általános földrajzi ismeretek

- közgazdasági ismeretek továbbra is hangsúlyosak
- környezeti szemlélet

- Szakközépiskola:

heti 1 órával kisebb óraszám

Gimnázium

A Föld kozmikus környezete	8
A földi tér ábrázolása	6
A Föld mint kőzetbolygó szerkezete és folyamatai	15
A légkör földrajza	11
A vízburok földrajza	11
A földrajzi övezetesség	12
Társadalmi folyamatok a 21. század elején	6
A világgazdaság jellemző folyamatai	11
Magyarország – helyünk a Kárpát-medencében és Európában	14
A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában	14
Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői	14
Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei	10

Szakközépiskola

A Föld kozmikus környezete	5
A földi tér ábrázolása	4
A Föld mint kőzetbolygó szerkezete és folyamatai	11
A légkör földrajza	9
A vízburok földrajza	8
A földrajzi övezetesség	10
Társadalmi folyamatok a 21. század elején	4
A világgazdaság jellemző folyamatai	10
Magyarország – helyünk a Kárpát-medencében és Európában	12
A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában	10
Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői	10
Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei	8

Mire kell figyelni a helyi tanterv készítésekor?

A kerettantervben

- tantárgyak iskolatípusonként
- néhol több változat
- 2 éves ciklusok
- a témakörök óraszámainak értelmezése
- 90%

A helyi tantervben

- válogatás lehetősége
- éves ciklusok kialakítása
- az óraszámok és a témák egymáshoz rendelése - 90+10%
- értékelés rendszere
- az összes óraszám ne lépje túl a törvényi keretet!



